

Richard Wagner TRISTAN UND ISOLDE

Ben Heppner Tristan **Jane Eaglen** Isolde **René Pape** Koning Marke **H.J. Ketelsen**
Kurwenal **Brian Davis** Melot **Katarina Dalayman** Brangäne

Metropolitan Opera Orchestra o.l.v. **James Levine**.
Regie **Dieter Dorn**. Decors & kostuums **Jürgen Rose**

DG 073044-9, 2 DVD

Onlangs kreeg de goed in het vlees zittende sopraan Deborah Voigt in Covent Garden de bons. Haar brede heupen pasten niet in de avondjurk waarin regisseur Christoph Loy zijn Ariadne auf Naxos zo graag had willen zien. Voor de conservatieve scherpshijpers binnen de operapers was dat bericht weer eens de aanleiding om de terreur van het regisseursgilde aan te klagen. Van theaterprofessionelen die 15000 euro per avond opstrijken mag toch wel worden verwacht dat ze een inspanning doen om het gewicht onder controle te houden. Voigt bezit niet eens het extreme silhouet van Jane Eaglen, één van die monolytische zangmachines waarvoor Gerard Mortier ooit het epitheton "nijlpaardsopraan" heeft bedacht. Daarmee is al zowat alles gezegd over de toneelmatige présence van de hoofdvertolkster van deze *Tristan und Isolde*. Haar partner, Ben Heppner, verkeert hier aan de vooravond van zijn grote stemcrisis die hem pijnlijk zal treffen tijdens een recital in Toronto. Maandenlang zal hij daarop al zijn engagements annuleren (zie ook Leidmotief 2000/4) en opnieuw moeten werken aan zijn techniek. Tegelijkertijd zal een spartaans dieet hem van zijn overmatig gewicht afhelpen. Op de hoesfoto van zijn nieuwste CD herken je hem nog nauwelijks maar de berichten uit New York over zijn eind vorig jaar hervatte Tristan zijn weer positief. Zelfs Eaglen zou tegenwoordig een maatje kleiner dragen. En de lijvige enthousiasteling James Levine, heeft ook al niet het gezelligste dirigentenhoofd om naar te kijken. Zijn body language straalt een vreemde bezonkenheid uit, een soort ongezonde interesse voor de eigen navel. Wagner en obesitas, is dat ooit een gelukkig huwelijk geweest? Heppner staat nauwelijks drie minuten op het toneel in II of het zweet stroomt al in beken langs zijn ridderlijke slapen. De onhandigheid waarmee zijn smachtende geliefde hem opwacht in II, de eendepas waarmee ze haar stervende Tristan tegemoet waggelt in III, het zijn evenveel momenten om de ogen genadeloos te sluiten. Om maar te zeggen dat deze *Tristan und Isolde*, getekend door zijn hoge body mass index, nogal wat ongemakkelijkheid uitstraalt. Gelukkig is *Tristan und Isolde* als "theater van de geest" bedoeld en moet het stuk het al niet teveel hebben van acteursprestaties maar eerder van doorleefde vertolkingen, vocaal zowel als wat de lichaamstaal aangaat. Beide moeten voorhanden zijn om je te laten geloven in de verschroeiende utopie van het pathologische liefdespaar. En dan is het gebrek aan lichaamstaal gewoonlijk rechtevenredig met het overgewicht van de solisten. Jane Eaglen heeft alleen de stem om te communiceren. Haar houding is rigide, haar gebaren meer dan eens belachelijk. Ook in vocaal opzicht wijst niets op enige persoonlijkheid terwijl kunst toch per definitie pas ontstaat vanuit individualiteit. In plaats daarvan levert Eaglen een soort platte perfectie af, haar slechte dictie niet te na gesproken, die nooit opwindend is. Het best presteert ze nog in het liefdesduet en in de liefdesdood. Naast zoveel onbeholpenheid lijkt Katarina Dalayman als Brangäne een natuurtalent. Heppner kan zijn Tristan met veel moeite de baas. De lyrische delen van de partij,

zoals het einde van II („*Dem Land, das Tristan meint...*”) en het begin van III („*Ich war, wo ich von je gewesen...*”) neemt hij subliem, de uitbarstingen in III brengen hem teveel aan de rand van zijn mogelijkheden. Hier blijft hij alleszins in de schaduw van zijn landgenoot Jon Vickers. De Kurwenal van Hans-Joachim Ketelsen is saai en onpersoonlijk. Zodat de palm voor de beste en de meest voldragen Wagnerzang voor rekening valt van René Pape. Op zijn monoloog als Koning Marke -slechts een tikkeltje onder Matti Salminen- valt weinig aan te merken of het zou zijn jeugd moeten zijn, want het leeftijdsverschil tussen Tristan en Marke is tenslotte een wezenlijk element van het dramatisch gegeven.

Toen deze productie in de Verenigde Staten op televisie werd uitgezonden in 2001, werd door de erfgenamen van Sybil B. Harrington, een steenrijke sponsor van de Met die in 1998 overleed, een rechtszaak aangespannen omdat een "moderne" escenering als deze nooit door de erflaatster zou zijn goedgekeurd. Dieter Dorn en Jürgen Rose hebben nochtans niets vermetelers gedaan dan de Metropolitan een naakt toneel te bezorgen naar Europees model. Na Wieland Wagner kan je dat nog bezwaarlijk "modern" noemen. Het is kwaad kersen eten met sponsors als mevrouw Harrington en Alberto Villar, die zweren bij de scenische overkill van Franco Zeffirelli's Turandot. Maar waarom blijft uitgerekend Deutsche Grammophon zich blind staren op die conservatieve producties van de Met? Of is verbetering nu eindelijk in zicht, getuige de Fidelio van Jürgen Flimm en de steeds frequentere uitnodigingen van Europese regisseurs?

Een enorm zeil beheerst de scène in I, een slanke fallische toren in II. Tijdens het grote liefdesduet zal deze discreet verdwijnen om zich vervolgens bij de ontdekking van het overspelige liefdespaar te openen als een middeleeuwse tryptiek. De in klatergoud gehulde koning zal dan als het ware uit een schilderij stappen, een handige zet van de scenograaf om een ander realiteitsniveau te suggereren. In III volgt het klassieke ziektebed en enkele speelgoedsoldaten ter herinnering aan Tristans afgewezen ridderlijkheid. Diagonale lijnen versnijden de ruimte naar een vluchtpunt en creëren een gevoel van diepte. Regelmatig is de belichting problematisch. Dat komt meestal uit het achterdoek waardoor de personages in tegenlicht aan de camera zijn blootgesteld, aan scherpte verliezen en, zoals tijdens het liefdesduet, met opzet als silhouetten worden getoond. Mogelijk was deze lichtregie meer geslaagd in het theater, op video levert ze weinig fraaie beelden op. Niet-tegenstaande zijn bijwijlen idiosyncratische invulling is de *Tristan und Isolde* van Peter Konwitschny nog steeds de referentie op DVD.

Jos Hermans